

**JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH
BUDĚJOVICÍCH**

**Ekonomická fakulta
Katedra obchodu a cestovního ruchu**

**Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Obchodní podnikání**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Sociální družstvo jako elementární forma svépomocného
samosprávného podnikání se sociálním a environmentálním
zaměřením**

**Social Cooperative as an Elementary Form of Self Labour-Managed
Entrepreneurship with Social and Environmental Orientation**

**Vedoucí bakalářské práce:
Ing. Kamil Pícha, Ph.D.**

**Autor:
Denisa Dlabolová**

2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Denisa DLABOLOVÁ**

Studijní program: **B6208 Ekonomika a management**

Studijní obor: **Obchodní podnikání**

Název tématu: **Sociální družstvo jako elementární forma svépomocného
samosprávného podnikání se sociálním
a environmentálním zaměřením**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl práce:

Cílem práce je analyzovat podmínky, možnosti a zkušenosti vzniku a rozvoje sociálních družstev jako jednoho z typů sociálního podniku v podmínkách České republiky s přihlédnutím k historickým a zahraničním poznatkům a zkušenostem.

Metodický postup:

1. Studium odborné literatury
2. Analýza příkladů sociálních družstev v různém sociokulturním a geopolitickém prostředí
3. Posouzení aplikace konceptu sociálních družstev v ČR

Rámcová osnova:

1. Úvod. 2. Literární rešerše. 3. Cíle a metody. 4. Výsledky. 5. Diskuse. 6. Závěr. 7. Seznam pramenů a použité literatury. 8. Přílohy.

Rozsah grafických prací: dle potřeby
Rozsah pracovní zprávy: 30 - 40 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná

Seznam odborné literatury:

DEFOURNY, J. *Sociální podniky v rozšířené Evropě*. 2004. Dostupné z [www: http://www.scmvd.cz/socpodnik.html](http://www.scmvd.cz/socpodnik.html);

DOHNALOVÁ, M. *Sociální ekonomika v evropském kontextu*. Brno: Nadace Universitas v Brně, 2006.

HUNČOVÁ, M. *Sociální ekonomika v Evropě a ve světě. Knihovnička projektu podnikání v sociální ekonomice č. 6*. Praha: SČMVD, 2008. Dostupné z [www: www.scmvd.cz/knihovnicka.html](http://www.scmvd.cz/knihovnicka.html)

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Kamil Pícha, Ph.D.**
Katedra obchodu a cestovního ruchu
Konzultant bakalářské práce: **Ing. Karel Rychtář**
Datum zadání bakalářské práce: **15. února 2009**
Termín odevzdání bakalářské práce: **15. dubna 2010**

prof. Ing. Magdalena Hrabánková, CSc.
děkanka

L.S.

Ing. Kamil Pícha, Ph.D.
vedoucí katedry

V Českých Budějovicích dne 16. března 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma **Sociální družstvo jako elementární forma svépomocného samosprávného podnikání se sociálním a environmentálním zaměřením** vypracovala samostatně s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b Zákona č. 111/1998 Sb. v plném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne 25.4.2010

Denisa Dlabolová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své bakalářské práce **Ing. Kamilu Píchovi Ph.D.** za podnětné návrhy a připomínky, trpělivost a odborné vedení.

Mé poděkování patří také panu **Ing. Karlu Rychtářovi**, který mi ochotně poskytoval informace a podklady.

OBSAH

1 Úvod	6
2.1.2. Sociální podnikání a sociální podnik	10
2.1.3. Pilíře sociální ekonomie	12
2.1.4. Sociální podnik, sociální firma	14
2.1.4.1. Sociální družstvo	15
2.1.5. Sociální družstva v zahraničí	18
3 CÍLE A METODIKA	23
3.1. Cíl.....	23
3.2. Metodika.....	23
3.2.1. Interview	25
4 Příklady sociálních družstev	26
4.1. ZNOVOZ.....	26
4.2. AKSTA.....	30
4.3. Založení a vznik družstva.....	32
5 Diskuse	48
6 Závěr	49
7 Summary	51
Literatura.....	53

1 Úvod

Bakalářská práce, ještě do minulého roku jsem si pod tímto pojmem nedokázala nic představit. Jak se taková práce píše, jaké téma si zvolit, aby zaujalo a zároveň něco přineslo. Když jsem si minulý rok vybírala, na jaké téma budu svou práci psát, nechtěla jsem klasické téma jako rozvoj podniku, vývoj cestovního ruchu v dané oblasti, chtěla jsem téma, které by mi bylo něčím blízké a pro moje další studium a přípravu na budoucí zaměstnání přínosné.

Po absolvování předmětu sociální ekonomie s panem Svobodou mi došlo, že možná právě toto, tak málo diskutované téma je to pravé. Až do první přednášky jsem si o sociální ekonomii myslela to co většina lidí, kteří toto spojení slyší poprvé. Musím uznat, že již po první přednášce jsem věděla, že toto téma by se mělo dostat více mezi lidi. Lidé často nevidí nebo spíše nechtějí vidět např. postižené děti, které ať chceme nebo ne jsou součástí naší společnosti, při pohledu na vozíčkáře raději uhnou pohledem, při žádosti o práci člověka po výkonu trestu mu málokdo práci poskytne a tohle všechno by se mělo změnit. Toto téma jsem si možná vybrala i právě proto, že mám doma sourozence s mentálním postižením a vím moc dobře, jaké to je, když Vás lidi pozorují a šeptají si o tom, koho vedete za ruku nebo s kým sedíte v restauraci u stolu. Slovo sociální ve spoustě lidí vyvolává nepříjemné pocity, takové nemoderní, nedůstojné, pečovatelské. Většině lidí se vybaví člověk nesamostatný, závislý na druhé osobě. Je smutné, že je to často vnímáno jako socialisticko-negativní. Asi je to určitou mentalitou národa. Protože ať se podíváte kamkoliv po Evropě, tak se nikde ke slovu sociální, ať už jde o podnik nebo ekonomiku, nestaví tak zády jako u nás.

Nemyslím si, že lidé jakýmkoliv způsobem vyčlenění z naší společnosti by nedokázali to samé, jako lidé ve společnosti uznávání. Jako příklad použiji vozíčkáře, proč by oni měli být na okraji společnosti, když jsou to často lidé schopni téměř jakékoliv práce, vždyť i vozíčkáři se účastní celosvětové paralympiády a myslím si, že nejeden člověk by před nimi smeknul, pro to co dokážou. Nejde, ale jen o lidi s tělesným nebo duševním postižením, jedná se o maminky po mateřské dovolené, o lidi po výkonu trestu, koneckonců i absolventi škol, jsou svým způsobem často nezačlenění do společnosti. Kolik procent absolventů VŠ se může pochlubit tím, že po ukončení studia získali plnohodnotné pracovní místo odpovídající jejich vzdělání? Je ji jich opravdu

málo, společnosti si dají za jednu z podmínek ukončené vysokoškolské vzdělání, tak se absolvent zaraduje, jenže čte-li inzerát o nabídce práce dál, tak zjistí, že chtějí ještě 5 let praxe nejlépe v oboru, to už tak veselé není. Kde mají vysokoškoláci praxi získat, když se na pozice odpovídající jejich zaměření nedostanou?

A o tom všem si myslím, že sociální ekonomie je. Tyto problémy řeší.

2 Literární rešerše

2.1 Vymezení pojmů

2.1.1. Sociální ekonomie

Novotný (1) pod tímto pojmem chápe „ty teoretické systémy, jejichž explicitním cílem je odstranění chudoby a nezaměstnanosti jako hlavních zdrojů sociální nerovnováhy. Sociálním podnikáním lze označit podnikatelské aktivity veřejné nebo soukromé, jejichž bezprostředním cílem není jen dosažení zisku, ale vytváření pracovních příležitostí. To je součástí strukturální politiky zaměřené na zmírnění některých selhání konkurenčního systému podnikání - založeného na soukromé ziskové pohnutce - opatřeními institucionálního charakteru. V širším smyslu sem lze zahrnout rovněž alternativní formy organizace společenské výroby nahrazující nebo doplňující tržní organizaci společenské výroby.“

Pearce (2) k tomu dodává, že se jedná „o normativní ekonomii, jelikož předmětem zkoumání jsou opatření resp. systémové změny nutné ke zlepšení sociální situace lidí, kteří upadli do nezaměstnanosti, nezaviněné chudoby a jiných společensky obtížných situací,“ nebo ještě konkrétněji o „humanizující směr normativní ekonomie, přičemž její konkrétní cíle vyplývají z problematiky dané historické etapy.“ (3) V širším smyslu pak podle Pearce (2) můžeme pod pojmem sociální ekonomie rozumět „aplikaci aplikace ekonomické teorie na politiky v sociální oblasti. Rýpar pak podle Novotného (1) doplňuje, že se sociální nauka v tomto pohledu nejeví jako uzavřený program, definovaný jednou provždy, ale „v každé epoše je to konkrétní systém zaměřený dynamicky na konkrétní pokrok“ (3).

Josef Jünger a Lukáš Burda (4) hovoří o sociální ekonomii jako o oblasti stále ne zcela přesně vymezené a postrádající jasné obrysy. Zahrnuje aktivity prováděné různými organizacemi, typicky organizacemi jako jsou družstva, vzájemně prospěšné organizace a spolky, jejichž etickým východiskem jsou následující principy:

1. Cílem je služby členům nebo komunitě, ne primárně vytváření zisku
2. Nezávislost řídicích struktur organizace, čímž se instituce sociální ekonomiky odlišují od institucí veřejného sektoru

3. Demokratický rozhodovací proces (jeden člen, jeden hlas jako opozitum „jeden podíl, jeden hlas“)

4. Nadřazenost lidí a práce (pracovní síly) nad kapitálem a redistribucí důchodů.“

Magdalena Hunčová (5), ale tvrdí, že se jedná spíše o staronový pojem označující samosprávné a samofinancované ne-proziskové ekonomické aktivity sdružených občanů, sloužící k dosažení ne-individuálních cílů. Dnes je sociální ekonomika, aktivní z iniciativy a odpovědnosti občanů, ceněna mnoha vládami jednak pro své sociální dopady a jednak pro svou malou závislost na veřejných rozpočtech. Současně je považována za nástroj humanizace globalizujícího se trhu, za obránce morálky, za školu malé demokracie a drobného podnikání, za faktor rozvoje zaostávajících regionů a posilování sociálního kapitálu, za nástroj sociální inkluze sociálně ohrožených osob a komunit, za autonomní součást sociálních sítí, za partnera moderního sociálního státu. Někteří autoři jako je např. J. Macek (6) ekonomiku chápali důsledně jako sociální vědu, jejímž účelem je objevovat pravidelné souvislosti mezi ekonomickými jevy a vyjadřovat je obecnými zákony a tím „umožňovat lidem, aby na základě poznatků takto získaných organizovali svoji součinnost při ovládání přírodních sil k cílům, jež si vytknou“. Rychtář (7) k tomu dodává, že „pojem nemá nic společného se socialismem, paternalismem státu. Je založen především na zodpovědnosti jedince nebo skupina lidí za svou budoucnost, samostatnost, svépomoci. Cílem je také snížení závislosti na státní podpoře.“

Sociální ekonomika není recept, univerzální cesta ani všelék na bolesti globalizace. Je to způsob chování a myšlení, spojený s pořadím životních hodnot, zaměřený především na podporu rovnoprávného přístupu oslabených a trvale nebo přechodně znevýhodněných k důstojnému životu.“ Další klíčové kritérium je poskytovat služby členům nebo místnímu společenství, přispívat k udržitelnému rozvoji spíše než hromadění zisku. Neziskový sektor klade důraz na to, že členové či vedení si nemohou rozdělit jakýkoli přebytek hospodaření. Ačkoliv sociální ekonomika nevylučuje možnost předem omezeného rozdělení zisku členům, zvláště v družstvech, společný rys těchto dvou přístupů by zde měl být vyzdvihnout, protože je obsažen ve všech sociálních podnicích. Společným rysem je požadavek (úplně či částečně) „socializovat“ přebytek hospodaření, tedy znovu ho investovat na rozvoj činností, nebo jej využít pro blaho lidí

jiných než těch, kteří řídí organizaci (8). Vlasta Valigurová (9) k tomu dodává, že termín sociální ekonomie je užíván zejména pro organizace (družstva, asociace, nadace apod.), které jsou zaměřeny na principy tržní ekonomiky a zároveň sledují sociální cíle (boj proti vyloučení a jiné). Sociální ekonomika není orientovaná na řešení otázek zaměstnanosti, sociální soudržnosti, ale i místního rozvoje. Rozvíjí se a vzniká na konceptu trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního. Z toho vyplývá, že sociální ekonomika umožňuje občanům aktivně se zapojit do rozvoje regionu. Vytváření zisku/přebytku sociálního podniku je žádoucí, není však primárním cílem. Případný zisk je přednostně užíván k rozvoji aktivit organizace a pro potřeby místní komunity. Vnitřní vztahy v sociálních podnicích směřují k maximálnímu zapojení členů/pracovníků do rozhodování a k samosprávě, vnější vztahy s okolím posilují sociální kapitál. Právní forma subjektů sociální ekonomiky není rozhodující, principiálním je sledování obecně prospěšných cílů uvedených ve stanovách. Subjekty sociální ekonomiky jsou sociální podniky a organizace podporující jejich činnost v oblasti vzdělávání, poradenství a financování.“ (10). Jako shrnutí by se dalo říci, že organizace sociální ekonomie jsou ekonomickými a sociálními aktéry činnými ve všech sektorech. Jsou v zásadě charakterizovány svými cíli a jsou odlišnou formou podnikání (11).

2.1.2. Sociální podnikání a sociální podnik

Úzce souvisejícím pojmem s pojmem sociální ekonomie je i pojem sociální podnikání a sociální podnik.

„Sociálním podnikem se rozumí „subjekt sociálního podnikání“, tj. právnická osoba nebo její část nebo fyzická osoba, které splňují principy sociálního podniku; sociální podnik musí mít příslušné živnostenské oprávnění.“ (10) „Sociální podnikání řeší prostřednictvím samostatné podnikatelské aktivity a účasti na trhu otázky zaměstnanosti, sociální soudržnosti a místního rozvoje. Svou činností podporuje solidární chování, sociální začleňování a růst sociálního kapitálu zejména na místní úrovni s maximálním respektováním trvale udržitelného rozvoje.“ (10) Sociální podnikání nebo sociální podnik („social enterprise“) je tedy vymezován jako

„podnik s primárně sociálními cíly, jehož nadhodnota je reinvestována za tímto účelem zpět do podniku nebo do komunity, než aby byl tento podnik řízen potřebou maximalizovat zisk svým podílníkům a vlastníkům“ (11). Podle Francové (12) nejsou vymezeny právní formou, tyto organizace zaměřené na sociální cíle, jsou organizace, které pro dosahování sociálních cílů používají ekonomické nástroje a případný zisk reinvestují zpět. Mohou mít různé právní formy.“ „Jsou vymezeny především svou povahou, svými vlastnostmi: kromě již zmíněných sociálních cílů, je to tím, jak je jejich sociální poslání zabudováno do struktury a systému řízení a způsobem, jak využívají své zisky z podnikatelské činnosti“. (11)

Jarmila Šagátová (13) tvrdí, že sociální firma je konkurenceschopný podnikatelský subjekt působící na běžném trhu, jehož účelem je vytvářet pracovní příležitosti pro osoby znevýhodněné na trhu práce a k tomu jim poskytovat přiměřenou podporu.“ Pan Peter Meszaros (14) se s Šagátovou shoduje v tom, že sociální podnik je ekonomický subjekt, jakékoliv právní formy a dodává, že vzniká za účelem řešení vybraného sociálního problému, případně problému v oblasti životního prostředí - sociální podnik tak můžeme chápat jako prostředek (ve smyslu „vehicle“) k dosažení či naplnění sociálního a nebo environmentálního cíle. „

České právo dosud přívlastek sociální podnik nezná. Ani fakticky ani ex-offo nebyl zatím žádný resort garantem rozvoje tohoto typu ekonomické aktivity.“ (8)

Z toho vyplývá, že sociální podnikání není dosud v ČR široce vnímáno jako cesta k udržitelnosti a samofinancování organizací třetího sektoru a tudíž snižování jejich závislosti na grantech a dotacích. Sociální podnikatelé však potřebují pomoc a podporu nejen při zakládání sociálních podniků - např. sociálních družstev, ale převážně během počátečního období po zahájení podnikání. Sociální podnikatelé čelí běžné konkurenci na otevřeném trhu a stejným překážkám jako běžné malé a střední podniky či živnostníci, ale i mnoha problémům specifickým, které souvisejí s jejich orientací na sociální cíle, zaměstnáváním znevýhodněných osob - např. osob se zdravotním postižením, či zaměřením na cíle a aktivity ekologické, podporu místní ekonomiky a regionálního rozvoje. Sociální podnik je tržně orientovaný podnik založený za účelem vytvoření kvalitních pracovních míst pro lidi znevýhodněné na trhu práce.“(15)

Společnou charakteristikou subjektů sociální ekonomiky je akcentování sociálních cílů, důraz na prvky podnikání, avšak nikoli potřeba maximálního obratu a zisku. Jejich základními hodnotami jsou solidarita, sociální soudružnost, sociální zodpovědnost, demokratické řízení, participace občanů a autonomie. Jsou kombinací podnikatelského zaujetí a ohledů k veřejnému zájmu (public interest).“ (16)

„Sociální podnikání představuje proces vytváření hodnoty kombinací zdrojů novými způsoby. Tyto kombinace zdrojů jsou zaměřeny primárně na objevení a využití příležitostí k vytvoření sociální hodnoty přinášející sociální změny nebo uspokojení sociálních potřeb.“(17)

2.1.3. Pilíře sociální ekonomie

Důležitou součástí sociální ekonomie jsou typy subjektů, které nazýváme pilíře sociální ekonomie. Jsou jimi družstva, asociace, vzájemné společnosti a nadace.

„Družstva definuje Marie Dohnalová (18):

- dobrovolné a otevřené členství
- stejná váha hlasu založená na většině
- členové přispívají k základnímu jmění, které je proměnlivé
- autonomie a nezávislost
- hlavní oblasti činnosti: zemědělství, bankovníctví, výroba, maloobchod a služby.“

„Družstvo je společenstvím neuzavřeného (předem nestanoveného) počtu osob založeným za účelem podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních anebo jiných potřeb svých členů. Družstvo musí mít alespoň pět členů; to neplatí, jsou-li jeho členy alespoň dvě právnické osoby. Právní úprava družstva vychází z obchodního zákoníku, konkrétně z § 221 a následujících.

Každé družstvo je právnickou osobou a za porušení svých závazků odpovídá celým svým majetkem. Členové družstva za jeho závazky v obecném případě neručí. Výjimka může být upravena pouze ve stanovách družstva, členská schůze poté může rozhodnout o určité výši uhrazovacích poplatků pro některé členy na krytí ztrát družstva.“ (19)

Dle definice Mezinárodního družstevního svazu (MDS)¹ je družstvo autonomním sdružením osob, které se dobrovolně spojily za účelem uspokojení svých společných hospodářských, sociálních a kulturních potřeb a tužeb prostřednictvím podniku ve společném vlastnictví s demokratickým řízením. (20)

„Asociace podle Dohnalové (18):

- dobrovolné a otevřené členství
- stejná váha hlasu založená na většině
- členské příspěvky, není nutný prvotní vklad
- autonomie a nezávislost
- Hlavní oblasti činnosti: zajištění služeb oblasti sociální, zdravotní, sportu, rekreace, péče o starší občany a děti, dobrovolnická práce, zastupování/reprezentace.“

„Vzájemné společnosti podle Dohnalové (18)

- Dobrovolné a otevřené členství
- Stejná váha hlasu založená na většině
- Členské příspěvky, není nutný prvotní vklad
- Autonomie a nezávislost
- Hlavní oblasti činnosti: zdravotnictví, životní a ostatní typy pojištění, poskytování hypoték.“

„Nadace (18)

- Řízena správní radou
- Majetek získán z darů a příspěvků

¹ = International Cooperative Alliance (ICA)

- Hlavní oblasti činnosti: financování výzkumu a jeho provádění, podpora mezinárodních, národních a místních projektů jednotlivců i organizací, podpora dobrovolnické služby.“

2.1.4. Sociální podnik, sociální firma

Sociální podnik je podnikatelský subjekt nebo jeho vymezená organizační jednotka libovolné právní formy, lze jej identifikovat podle základních znaků (obecně prospěšný cíl, tomuto cíli podřízené rozdělování případného zisku, demokratické rozhodování specifické financování, často vícezdrojové, tvoří sociální kapitál, má vztah k udržitelnému, převážně lokálnímu a regionálnímu rozvoji – tedy liší se především hodnotový žebříček, firemní kultura a vnější a vnitřní vztahy). Je to však podnikatelský subjekt, nesoucí rizika, nezávislý a odpovědný za svůj rozvoj. Může mít libovolnou právní formu, ve většině zemí EU není legislativně vymezen. (21)

Sociální firma je *specifický model sociálního podniku* typu WISE, zaměřeného zpravidla na zaměstnávání znevýhodněných osob (nejen se zdravotním postižením, typické pro osoby s psychickým a duševním postižením i jiné), klade důraz na rozvíjení principů sociálního podnikání, vymezuje se vůči klasické chráněné dílně „pro“ osoby se ZP vyšší kvalitou a profesionalitou. Také sociální firma může mít libovolnou právní formu, může být i organizační jednotkou většího subjektu. (21)

Podniky sociální ekonomiky jsou organizace, které mají primárně sociální cíl. Jednotná definice tohoto typu podnikání sice ještě neexistuje, většinou jsou však tyto podniky charakterizovány rozvojem sociálního, demokratického a participativního podnikání zaměstnaností a sociálním zapojením místním rozvojem vzájemnou sociální ochranou. Idea jiné formy třetího sektoru, která zahrnuje podniky a organizace s jiným záměrem než dosažení zisku, a které nejsou součástí veřejného sektoru.

V rozvinutých zemích se tzv. sektor sociální ekonomie stále více prosazuje. V zemích původní patnáctky EU zahrnuje okolo 900 tis. podniků a představuje zhruba 10% hrubého domácího produktu a zaměstnanosti. Největší podíl na zaměstnanosti (přes 15%) měly podniky sociální ekonomie v Nizozemsku, Portugalsku a Irsku, absolutně

nejvíce zaměstnanců pracovalo v tomto sektoru v Německu (1,9 mil. osob), Velké Británii a ve Francii.

Cílem sociálního podniku je ukázat lidem, že kdo pracuje, vydělá si. Majitel sociální firmy musí mít vyšší úroveň sociálního citění a musí mít vztah k lidem se zdravotním postižením, neboť jakkoliv jde o udržitelnost firmy, lidé se zdravotním postižením úlevy potřebují. Nabízíme zaměstnancům široké spektrum činností, aby si každý mohl najít práci, která mu vyhovuje.

Pokud ani potom nedosáhne zaměstnanec normy z důvodů nepraktičnosti nebo špatných návyků, tomu majitel dorovná mzdu do úrovně minimální mzdy. Součástí podnikatelského záměru musí být také dobrý vztah k životnímu prostředí, péče o zaměstnance a podpora komunity, v níž podnikatel podniká. Každá z činností je finančně nezávislá, nezanedbáváme potřebu rehabilitace a terapeutické hledisko, vytváříme pro zaměstnance pracovní prostředí odpovídající zdravotnímu postižení.

Cílem je podnikat jako rovnocenní podnikatelé v konkurenčním prostředí. Použití zisku záleží na dobrovolném rozhodnutí zakladatelů firmy. Ale zisk musí být! Nemohli bychom zajistit udržitelnost pracovišť. Sociální podnikání je jedním z nástrojů sociálního začleňování. Jeho cílem je nezávislost a udržitelnost. Ke změně přístupu je zapotřebí vzdělávání, výchova k podnikání a podnikavosti. (22)

2.1.4.1. Sociální družstvo

„Sociální družstvo představuje nejen jeden ze čtyř hlavních pilířů sociální ekonomie, ale také nejvhodnější formu pro sociálně podnikatelský subjekt - tím, že (zpravidla malá) skupina lidí se společnými zájmy a nese společnou odpovědnost za svá rozhodnutí a svoji prosperitu - a je motivována ke společnému (participativnímu) prospěchu, tj. ke stabilizaci a dlouhodobému rozvoji „své firmy“.(8) „Sociální družstvo je v podnikatelské formě zpravidla malý podnik – právnická osoba podnikající na volném trhu, jejímž cílem je plnit sociální funkci - zpravidla vytvářet ve společném zájmu členů, společníků nebo akcionářů stabilní a konkurenceschopná pracovní místa, přitom plnit současně smysluplnou podnikatelskou roli. Výhodou je zpravidla kreativita, inovativnost, přizpůsobivost změnám. Důležitou roli mají vztahy uvnitř i navenek,

sociální kapitál. Případný zisk má být využit k rozvoji firmy, prospěchu členů, není rozdělován jako profit z kapitálového podnikání mezi jeho účastníky v peněžní nebo nepeněžní formě. Hovoří se o demokratickém principu (u družstev) nebo o "ochraně poživatelů výhod" a o "pozitivní externalitě" sociálního družstva/podniku. Legislativu mají např. v Itálii, Francii, Španělsku, Portugalsku, Švédsku a Finsku. EU jej podporuje, považuje za logickou protiváhu podnikání v globálním kapitálovém trhu, které přes všechny proklamace způsobuje vylučování ohrožených skupin osob z volného trhu práce. Forma družstva je jedním z pilířů sociální ekonomie, také v ČR mají družstva více jak stoletou tradici. Existují studie, přehledy, avšak není jednotná direktiva EU, rozmanitost je považována za přednost, z níž přirozeným vývojem vznikají životaschopné modely respektující základní rysy sociálního podnikání. „ (20)

V některých zemích uzákoněné tzv. sociální družstvo u nás není právně definováno. Protože sociální podnik stojí mimo veřejný sektor, je možná právní forma obchodní společnosti (společnost s ručením omezeným, akciová společnost), která je založena za jiným účelem, než je podnikání.

Seznam hlavních nevýhod družstevní formy je následující

- demokratické řízení – pomalý rozhodovací proces;
- zaměření členstva (demokratické vlastnictví a rovné hlasování) – potíže při diverzifikaci činností a výrobků;
- jedna osoba – jeden hlas nebo omezená hlasovací práva mohou být nevýhodou při získávání rizikového kapitálu bez přiměřené hlasovací moci;
- rozsáhlá členská základna – výsledkem jsou potíže při změně výroby nebo služeb;
- v případech, kdy členové investovali skromně vzhledem ke svým možnostem je také skromný zájem členů o rozvoj podniku;
- snadný vstup do družstva a výstup z něho může případně působit problémy stabilitě podniku způsobené odchodem činných členů a jinými rozvojovými faktory. (20)

Družstva mají vzhledem ke svému zvláštním rysům často potíže:

- s přístupem k financím;
- s podporou podniku;
- s dosažením takové úrovně porozumění u úřadů, která povede k vhodnému prostředí v oblasti předpisů a politiky.
- Přístup k veřejným zakázkám je těžký, protože úřady někdy považují družstva za neziskové organizace. (20)

Výhody družstevní formy mohou být krátce shrnuty takto

- všeobecně místní nebo regionální souvislost – výhody pro místní trhy, slouží místním potřebám;
- demokratické řízení – přístup k přímým informacím o potřebách zákazníků a změnách v jejich chování a zvycích;
- spojení velkých částí populace k hospodářským činům;
- napravuje selhání trhu;
- poskytuje občanům rovný základ pro ovlivňování služeb, které potřebují;
- zvyšuje hospodářskou činnost v oblastech a odvětvích, kde družstva působí;
- poskytuje školu řízení;
- dává tržní sílu laikům nebo malým podnikům, kde je zapotřebí homogenních výrobků nebo služeb;
- spojuje malé podnikatelské činnosti do větších jednotek schopných obchodovat a efektivněji pracovat;
- umožňuje vliv na hospodářské rozhodování lidem, kteří mají malý kapitál;
- družstevní řešení jsou nejvhodnější tam, kde jsou velké, homogenní hospodářské a rozvojové potřeby;
- snadný vstup a výstup může být výhodný pro malé výrobce a soukromé osoby, kteří potřebují určité služby;
- protože účelem družstva je spíše prospěch jeho členů než poskytování výnosu z kapitálu, může často přežít a mít úspěch v podmínkách, kdy to pro podniky ve vlastnictví investora není možné;

- demokratické řízení a hospodářská účast vyžadují důvěru a vytvářejí a udržují společenský kapitál. (20)

Dle definice uvedené v programu Globální podnikatelský zpravodaj = Global Entrepreneurship Monitor je podnikání „jakýkoliv pokus o nový podnik nebo vytvoření nového podniku s významným rizikem, jako zaměstnání sebe sama, nová obchodní organizace nebo rozšíření existujícího podniku, provedený jednotlivcem, týmy jednotlivců nebo zavedenými podniky.“ (20)

Dle výše uvedené definice může být družstevní podnikání definováno jako „jakýkoliv pokus skupiny (skupin) jednotlivců nebo podniků o nový podnik nebo vytvoření nového riskantního podniku, jako zaměstnání sebe sama, nová obchodní organizace nebo rozšíření existujícího společného podniku, provedený jednotlivcem, týmy jednotlivců nebo zavedenými podniky“. (20)

2.1.5. Sociální družstva v zahraničí

Velká Británie

Ve Velké Británii je sociální družstvo definováno, jako tržně orientovaný podnik založený za účelem vytvoření kvalitních pracovních míst pro lidi znevýhodněné na trhu práce.

Itálie

Cílem sociálních družstev je sledovat všeobecný zájem společenství na podpoře lidské činnosti a na společenské integraci občanů do

- a) řízení zdravotně – sociálních a výchovných služeb
- b) rozvoje různých činností – zemědělských, průmyslových, obchodních nebo v oblasti služeb – zaměřených na pracovní zařazení znevýhodněných osob (na trhu práce). (21)

V družstvech, která provozují činnosti, o nichž pojednává odst. 1. písm. b), jsou za znevýhodněné osoby považovány invalidní osoby s fyzickým, psychickým a smyslovým postižením, bývalí pacienti psychiatrických ústavů, osoby v psychiatrickém léčení, narkomani, alkoholici, nezletilí v pracovním věku v obtížné rodinné situaci, odsouzené osoby, pro které byl připuštěn alternativní výkon trestu.

Za znevýhodněné jsou jinak považovány osoby uvedené v dekretu předsedy vlády na návrh ministra práce a sociálních věcí ve shodě s ministrem zdravotnictví, ministrem vnitra se souhlasem ústřední komise pro družstva ustanovené článkem, 18 legislativního dekretu hlavy státu č. 1577 a následných novel.

2. Znevýhodněné osoby, o nichž pojednává odstavec 1., musí představovat alespoň třicet procent zaměstnanců družstva a v souladu s jejich subjektivním stavem musí být členy samotného družstva. Statut znevýhodněných osob musí být obsažen v dokumentaci vydané veřejnou správou (s výjimkou případů práva na mlčenlivost).

3. Celkové odvody příspěvků na zdravotní a sociální zabezpečení týkající se znevýhodněných zaměstnanců sociálního družstva se rovnají nule. (21)

Dánsko

Dánské družstevnictví má více než stoletou tradici. Jeho základem jsou družstva mlékařská, jateční a zemědělská obslužná, a to bez společného zastřešení a bez existence zvláštního zákona, ale v rámci specifického společenského konsensu.

Družstvo lze pak definovat takto:

Kooperativní sdružení (spolek) je *skupina farmářů, kteří se sdruží za společným cílem a účelem, pro jehož dosažení si zřizují družstevní podnik*. Tento podnik je v jejich společném vlastnictví a oni o něm a o cílech demokraticky rozhodují a vzájemně kooperují. Mají s ním společný zájem prosperity.

Družstevní hospodářství (podnik) se chová ekonomicky, nakupuje a prodává, dosahuje hospodářského výsledku, o jehož rozdělení rozhodují členové družstva. Podnik má ředitele a zaměstnance, kteří tu pracují.

Družstvo je tedy formou spolupráce členů jako sdružení a družstevního podniku jako předmětu sdružení, kooperace. (21)

Švédsko

V kontextu družstev jsou sociálně výrobní družstva podmnožinou družstevního hnutí, které se skládá ze spotřebitelů, výrobců a družstev práce. Hnutí družstev spotřebitelů a družstev zemědělců byla ve Švédsku prominentní. Nová družstevní hnutí v 80. letech 20. století vytvořily střední zdravotnické školy a rozličná sociální družstva, která se zabývala vzděláním, zdravotní péčí a sociálními službami nebo poskytovala pracovní příležitost pro ty, kdo nemohli najít na běžném pracovním trhu zaměstnání. V sociálně výrobních družstvech se pracovníci zabývají podnikáním, zabývají se prací družstevního rázu s podporou společnosti.

S přihlédnutím k cílům organizace jsou sociálně výrobní družstva zahrnována v podnicích zabývajících se ekonomickými aktivitami, aby nabídli zaměstnání lidem se změněnou pracovní schopností. Další organizace zahrnuté do tohoto sektoru jsou:

- Samhall Group.
- Tréninkové pracovní programy provozované městskými a správními úřady.
- Podniky provozované asociacemi nebo nadacemi (např. Enter – patřící Švédské asociaci zrakově postižených nebo obchodní aktivity provozované dobrovolnickými organizacemi jako je City Mission).
- Podniky založené jednotlivci s úmyslem umožnit lidem se změněnou pracovní schopností pracovat.

Zaměstnanecká družstva, která provozují denní centra či jiné pracovní aktivity. (21)

První družstvo obdrželo startovací příspěvek od Švédského státního pozůstalostního fondu, počáteční fondy od Národní švédské rady pro zdraví a sociální péči, vládních nadací a netradiční pomoc od Krajských zaměstnaneckých rad. Národní výbory zaplatil odměny inspektorům a v některých případech byla družstva přidělena k psychiatrickým ústavům (jako ve stockholmském regionu), s inspektory, kteří svůj čas rozdělili mezi kontrolu družstva a správu prostředků. Samosprávné územní celky byly zapojeny minimálně.

Projekt sociálních družstev byl zahájen v roce 1997 jako spolupráce mezi Švédskou asociací agentur pro rozvoj sociálních družstev, RSMH a IFS. V roce 1999, se stala Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) Swedish Co-operative Body of Organisations of Disabled People (HSO) řešitelem projektu a SKOOPi se stala dalším členem. (21)

Smyslem projektu bylo šířit informace o sociálně výrobních družstvech mezi všechny zainteresované skupiny, a podpořit družstevní projekty s poradenským servisem. Konference, školicí programy a další prostředky byly zajištěny ve spolupráci se Švédskou asociací místních samospráv. Toto, ve spojení s řízením, poradenským servisem a lobbyingovými aktivitami, bylo jedním z mnoha faktorů, které přispěly ke zvýšení počtu družstev v průběhu posledních let. (21)

Definice soc. podniku jednotlivých států:

Belgie

„Jednotka sociální ekonomiky s nepřetržitou ekonomickou aktivitou, zaměstnává za odměnu a je vystavena hospodářskému riziku, zpravidla družstvo nebo sdružení. Účelně zaměřená činnost k prospěchu kolektivu, demokratické pravomoci nejsou vázány na kapitál, kapitál je sdružen okolo PROJEKTU s kolektivním cílem, zpravidla i veřejně prospěšným.“ (23)

Francie

„Společností se sociální finalitou se může stát jakákoliv běžná obchodní společnost či družstvo, které své stanovy, podnikatelský záměr a cíle doplní tak, aby:

- záměr byl zcela jasný a kontrolovatelný
- hlasovací právo společníků je omezeno (maximální podíl jednoho člena, společníka je 1/10 hlasů)
- použití vytvořeného zisku je podřízeno záměru SFS
- každoročně je zpracována zvláštní zpráva o plnění záměrů ... atd.“ (23)

Portugalsko

„Hlavní náplní sociálních družstev solidarity je vrátit vyloučeným osobám možnost integrovat se do společnosti prostřednictvím práce“ (součást družstevního zákona, klasické družstevní principy, pouze nevýrobní a neobchodní aktivity)“ (23)

Španělsko

„Pojem sociálního podniku dle zásad DIGESTUS ze zákona neexistuje a neuznávají jej ani znalci z oboru. Z toho důvodu se nezdá být vhodné navrhovat samostatnou, specifickou a odlišnou legislativu. Postupuje-li se tak pomalu např. u družstev sociální iniciativy (kde je jednoznačný názor), zdá se být iluzorní navrhovat celou novou zákonnou úpravu.“ (23)

Německo

„ Sociální podniky, které by mohly alespoň ve střednědobé perspektivě přežít na trhu vlastním úsilím, mohou očekávat podporu z veřejných prostředků jedině tehdy, pokud plní funkce, které podle názoru politické reprezentace, tedy státu, mají nárok na podporu a pokud plní tyto funkce lépe a levněji, než jejich obchodní konkurenti.

Strana, která poskytuje podporu, určuje podmínky, za nichž je přiznána“

„Bez silné lobby jsou šance na realizaci návrhu reforem (vč. daní a podpor sociální ekonomice) jen malé“ (23)

3 CÍLE A METODIKA

3.1. Cíl

Cílem bakalářské práce je analyzovat podmínky, možnosti a zkušenosti vzniku a rozvoje sociálních družstev jako jednoho z typů sociálního podniku v podmínkách České republiky s přihlédnutím k historickým a zahraničním poznatkům a zkušenostem.

3.2. Metodika

Metodický postup, který bude použit v průběhu vypracování bakalářské práce, lze rozdělit do několika částí. Těmi částmi jsou:

1. Studium odborné literatury zaměřené na dané téma.
2. Analýza příkladů sociálních družstev v různém sociokulturním a geopolitickém prostředí.
3. Posouzení aplikace konceptu sociálních družstev v ČR .
4. Návrhy, podněty a doporučení.

V mé bakalářské práci jsem využila jednu z technik sběru dat a to strukturovaný rozhovor neboli interview. Při této technice jsou požadované informace získávány přímo od respondenta. Rozhovor může být prováděn různými způsoby. Jedním z nich je například rozhovor „face-to-face“, který jsem využila nejvíce a nejraději. Myslím si, že není nad osobní rozhovor, mám tak větší možnost získat více informací, zajít více do hloubky daného tématu. Tento způsob je také vhodný v případě, že je zdroj informací přes půl republiky, jako v mém případě a také časová vytíženost lidí. Dalšími způsoby rozhovorů jsou rozhovory přes nějaké komunikační médium, jako například telefon, v dnešní době často využívaný e-mail nebo třeba fax.

Rozlišujeme metody sběru primárních a sekundárních informací a metody pro sběr kvantitativních a kvalitativních informací.

Pro sběr **primárních informací** lze použít následující metody:

I. Kvantitativní metody

Pomocí kvantitativních metod zjišťujeme odpovědi na otázky, jako např. kolik zákazníků je spokojeno s naším výrobkem, kolik zákazníků nakupuje v jakém typu obchodu. Příklady kvantitativních metod:

- písemné dotazování – dotazování pomocí dotazníku posílaného poštou, anketa;
- dotazování prostřednictvím internetu – dotazování přes e-mail, webovou stránku;
- telefonické dotazování – telefonické dotazování s podporou nebo bez podpory počítače;
- panelová diskuse – panel je skupina lidí, kteří souhlasili s účastí při pravidelně se opakujících průzkumech. Probírají se nejrůznější otázky.

II. Kvalitativní metody

Kvalitativní metody se používají v případech, kdy chceme zjistit zákaznickovy názory, pohnutky, motivy, důvody určitého jednání, zkrátka věci, které nelze vyjádřit v číslech. Tyto metody jsou také používány při vývoji či testování nových výrobků, kdy firma chce znát názory potenciálních zákazníků. Mezi nejčastěji používané kvalitativní metody patří:

- Skupinové diskuse, tzv. focus groups – skupina odborníků nebo spotřebitelů pod vedením moderátora diskutuje o různých problémech, otázkách; účelem je získání nových informací, nových pohledů, názorů. Většinou se používá při vývoji a testování nových výrobků.
- Hlubkové rozhovory – nejčastěji s psychologem, který se snaží získat od respondenta požadované informace pomocí různých otázek či testů.
- Brainstorming – většinou se dělá ve skupině. Po stanovenou dobu se zapisují všechny nápady, které účastníci vysloví, a nehodnotí se v tuto chvíli. Po uplynutí této doby jsou nápady probírány a tříděny, až zůstane několik, které představují případné řešení problému.

Metody sběru **sekundárních informací** jsou např.:

- získání informací z časopisů, novin, knih;
- oslovení firem, asociací, úřadů pro zaslání příslušných dokumentů, brožur, materiálů;
- vyhledávání informací na internetu.

3.2.1. Interview

Jako první jsem musela kontaktovat zástupce sociálních družstev v Brně a Znojmě. Kontakty jsem dostala od pana Ing. Rychtáře, který zástupce družstev informoval o mé bakalářské práci a získal pro mne „povolení“ domluvit si návštěvu ve vybraných subjektech.

4 Příklady sociálních družstev

Pro svoji bakalářskou práci jsem si vybrala sociální družstva ZNOVOZ a AKSTA.

4.1. ZNOVOZ

Znovoz, sociální družstvo

Kotkova 664/14

Znojmo, 669 02

IČO: 27704114

DIČ. CZ 27704114

Sociální družstvo Znovoz bylo založeno 6.9.2006.

V lednu r. 2009 získalo družstvo statut chráněná dílna. Odběrem zboží či služeb od družstva je možno uplatnit náhradní plnění. V současné době družstvo zaměstnává 38 pracovníků, z toho pouze 7 bez zdravotního znevýhodnění.

Sociální družstvo má dva základní směry – *zaměstnávat zdravotně znevýhodněné*, bez ohledu na věk i zdravotní znevýhodnění. Pokud družstvo zaměstnává pracovníky bez zdravotního znevýhodnění, tak se vždy jedná o tzv. těžce zaměstnavatelné - pracovníky v předdůchodovém věku, maminky po mateřské dovolené apod. Druhým záměrem družstva je ve spolupráci s občanským sdružením Vozíčkáři Znojemska *poskytování všestranné pomoci zdravotně znevýhodněným* - bez rozdílu věku, znevýhodnění i bydliště. Jedním z důkazů této spolupráce je plánovaný výstup z projektu „Už zase skáču přes kaluže“, který realizuje občanské sdružení, - zaměstnat minimálně tři absolventy tohoto projektu v sociálním družstvu.

V současné době družstvo nabízí:

- strojové vyšívání (vyšívání loga, nápisy, jména)
- sériové i zakázkové strojové šití
- drobnou výrobu v dřevařské dílně – poličky, kazety, rámečky, nábytek pro panenky, hry pro nevidomé apod.
- výrobky ze zámečnické dílny - drobné zahradní nářadí, broušení kuchyňských nožů, nožů do masových strojů,...

- výrobky z výtvarné dílny – hračky z látek, opravy starý hraček apod.
- prodej ve svých prodejnách ve Znojmě na Pražské ulici, Jarošové ulici, ve vzorkové prodejně na Kotkové ulici.
- prodej kompenzačních a zdravotních potřeb i pomůcek v Moravských Budějovicích.
- prodej zdravotní obuvi včetně jakékoliv individuální úpravy

Zakoupením zboží či služeb je zdravotně znevýhodněným pomoheno dvakrát.

Jednak čím více zakázek bude družstvo mít, tím více může přijímat pracovníků a druhá forma pomoci zdravotně znevýhodněným je ta, že sociální družstvo Znovož podporuje činnost občanského sdružení Vozičkáři Znojemska, které poskytuje pomoc zdravotně znevýhodněným v oblasti volnočasových aktivit, poradenství v oblasti sociální, kompenzačních pomůcek apod.

Vedení

Alena Smíšková

(předseda)

Tel.: 739 277 618

E-mail:

smiskovaznovož@email.cz

Jaroslav Smíšek

(místopředseda)

Tel.: 739 294 700

E-mail:

info@znovož.eu

Pavla Stejskalová

(vedoucí výrobního a obchodního oddělení)

Tel.: 739 420 540

E-mail:

pastejskalova@seznam.cz

Historie

V roce 2006 Svaz českomoravských výrobních družstev zahájil projekt „Vznik Sociálních družstev“.

Paní Smíšková se o tomto projektu dozvěděla v květnu 2006, to již probíhala série seminářů, kde se účastníci postupně s tímto projektem seznamovali.

Manažerem projektu byl pan Miroslav Brázdil, který bohužel v lednu 2008 zemřel, náhle, bez varování a v plné síle.

Díky vstřícnosti pana Brázdila a jeho kolegy pana Šujana, kteří za paní Smíškovou do Znojma přijeli, se i ona s tímto projektem seznámila.

Velice se jí projekt zalíbil. A to ze dvou důvodů. Jednak z důvodu zvýšení možnosti zaměstnání zdravotně znevýhodněných, pro které doposud není dostatek pracovních příležitostí a zároveň možnost vybudovat firmu, která bude schopna v budoucnosti podporovat činnost občanského sdružení Vozíčkáři Znojemska, které poskytuje všestrannou pomoc zdravotně znevýhodněným bez rozdílu, věku, znevýhodnění i bydliště.

Projekt SČMVD „Sociální družstvo“ má, ale i plní své motto:

„Nechceme radit, pouze pomáhat“.

Zakládající členové byli:

Alena Smíšková – předseda

Jaroslav Dokulil – místopředseda

Jaroslav Smíšek – člen

Dana Jeřábková – členka

Petr Dvořák – člen

Začátek byl rychlý, spontánní a i proto se dopustili spousty chyb. Bez chyb by ale nebylo možné postupovat dále. „Pouze z chyb je možné se poučit a tím jak se napravují tak se zároveň i učíme a vyspíváme.“

Jedna s chyb byla, že neměli žádné finanční zázemí. Za další velké úskalí začínajícího podniku paní Smíšková nepovažuje ani tak tvoření podnikatelského plánu, jako výběr

lidí, kteří mají být součástí nově vznikajícího podniku. Na začátku si zvolili činnost, která je nejméně náročná na počáteční náklady a to prodej kancelářského zboží. Další počáteční činnosti byly výroba a prodej upomínkových předmětů. Tato výroba sice zajišťovala práci pro výtvarnou i dřevařskou dílnu, ale výrobní náklady převyšovaly nad prodejní cenou. Takže, i když jsou to velice pěkné výrobky, byli nuceni od této výroby odstoupit a dnes vyrábí upomínkové předměty pouze na zakázku. A tímto způsobem prošli celý rok 2007, který byl pro jejich družstvo velmi zlomový. Zcela se změnila členská základna, z původních členů jsou dnes v družstvu pouze manželé Smíškovi. Vystřídala se i spousta zaměstnanců. Těžko říci čím je to způsobené, ale stále se jim nedaří najít obchodního zástupce, který by měl v první řadě zájem o to, aby družstvo prosperovalo. Aby zaměstnaní lidé měli neustále práci, aby šlo zejména o prosperitu družstva jako celku a ne, aby někdo na družstvu parazitova. Jsou zde pochybnosti, jestli to není způsobeno slovem *sociální* v názvu družstva. Bohužel stále ještě je mnoho lidí, kteří si myslí, že v oblasti sociálního podnikání se nic nemusí, všechno se může a jsou na vše dotace. Což samozřejmě vůbec není pravda. Na vše si sociální družstva musí vydělat sami a je to těžší o to, že zaměstnanci jsou většinou s nějakým zdravotním znevýhodněním a tím pádem mají mnohem těžší podmínky.

No, navzdory všem počátečním překážkám dnes družstvo zaměstnává 37 pracovníků.

V současné době provozuje následující dílny:

Šicí, strojové vyšívání, výtvarnou dílnu, dřevařskou, zámečnickou. Mají vzorkovou prodejnu přímo v budově sídla, ve které mimo jiné prodávají zdravotní obuv. Hlavní důvod, proč začali prodávat tuto zdravotní obuv je ten, že jsou schopni zajistit jakoukoliv individuální úpravu.

Jsou přesvědčeni, že to zlé mají již za sebou a nyní se bude družstvo jen a jen rozvíjet.

Naštěstí je hodně takových, kteří chápou, že i zdravotně znevýhodnění hodně dokážou, ale někdy prostě potřebují pomoci tam, kde jejich síly nestačí. V případě tohoto družstva to je mít dostatek práce. Oni nechtějí jen sedět s nataženou rukou, ale chtějí dávat, pomáhat, ale k tomu potřebují peníze a ty si chtějí vydělat a na to potřebují pomoc. Tou hlavní pomocí je především zájem o jejich práci, výrobky, služby.

„Za všechny pracovníky sociálního družstva Znovoz i za členy a klienty občanského sdružení Vozíčkáři Znojemska děkuji všem, kteří nejsou lhostejní a pomáhají zdravotně znevýhodněným.“

4.2. AKSTA

AKSTA družstvo

Bohunická 576/52, 619 00 Brno

zapsáno v obchodním rejstříku u Krajského soudu v Brně oddíl Dr, vložka 4627

IČ: 282 99 990

Tel.: 603 581 064, 739 313 932

E-mail: aksta @ aksta.cz

Vedení

Ing. Simona Gajdůšková, **předseda družstva**

Denisa Mrázková, **místopředseda družstva**

AKSTA družstvo je od 19.3.2009 členem **Svazu českých a moravských výrobních družstev**. Jedná se o malé, téměř rodinné družstvo, založené ženami ve věku zachycující tři generace. Daly si za cíl pomáhat seniorům a lidem, kteří o seniory pečují. Jelikož se samy setkaly s problémy, které seniory a jejich blízké, kteří se o ně starají, trápí, rozhodly se nabídnout své služby takovým způsobem, aby je mohly považovat za nabídnutou pomocnou ruku, která by měla pomoci prožít kvalitnější život jak seniorům, tak i jejich blízkým a zažít si s nimi pocit **AK**tivního **ST**Áří.

Samotným seniorům nabízejí službu **Dům dědečků a babiček AKSTA** a **AKSTA pomocník v domácnosti**. Osobám pečujícím o seniora nabízejí službu **AKSTA pro seniory**. „Bude nám potěšením poskytnout své služby právě Vám, kteří se rozhodnete naši nabídnutou pomocnou ruku přijmout.“

AKSTA služby

AKSTA družstvo nabízí své služby tak, aby pomohlo jak samotným seniorům, tak i jejich blízkým, kteří se o ně starají. Ze zkušeností z poskytovaných služeb o sobě mohou říci, že jsou pro jejich klienty "**náhradními vnučkami**", které kromě nabízených služeb vyslechnou všechna jejich přání a je-li to v jejich schopnostech a možnostech, pokouší se je zabezpečit.

Dům dědečků a babiček AKSTA

Je pro lidi, kteří po odchodu do důchodu mají spoustu volného času a neví co s ním. Jsou tu proto, aby zlepšovaly kvalitu jejich života tím, že i nadále budou rozvíjet jejich vědomosti a dovednosti formou nabídky různorodých kurzů a společných akcí v oblasti kultury, sportu a vzdělávání. Takto společně vyplněným volným časem se pokouší alespoň částečně zmírnit pocit jejich osamění. Jsou přesvědčeny, že jim tímto způsobem pomohou příjemně a důstojně trávit zasloužený podzim života.

AKSTA pro seniory

Tato služba je poskytována lidem, kteří mají doma seniora a nemohou od něj odejít ani na okamžik. Tato služba vyplývá z vlastních zkušeností, že péče o seniora vyžadujícího celodenní péči je úvazkem na dvacet čtyři hodin denně, a proto nabízejí pomocnou ruku AKSTY. Smyslem služby AKSTA pro seniory je nabídnout osobám pečujícím o seniora čas na vlastní aktivity (nákup, úřad, lékař, návštěva kina, divadla, společenských a kulturních akcí ...) formou zprostředkování dočasné společnosti senioru.

Kromě dočasné společnosti senioru nabízí i **DOPROVODY K LÉKAŘI**, včetně odvozu i vyzvednutí léků z lékárny. Seniora vyzvednou v místě bydliště, odvezou jej k lékaři, kde ho doprovodí až do čekárny. Po vyšetření si jej od lékaře převezmou, vyzvednou případné recepty v lékárně a odvezou jej zpět domů. Tak si nemusí lidé starající se o seniora složitě zařizovat volno v práci nebo si brát dovolenou.

AKSTA pomocník v domácnosti

Tady v tomto případě, pomáhá AKSTA s úklidem domácnosti o kterou pečují, ať už se jedná o domácnost jejich nebo domácnost jejich seniorů. Stačí pouze říct, co by si představovali. Zda jim stačí vědět, že běžný úklid je hotov nebo, že je nečeká žádný

víkendový nákup, praní, žehlení ani umývání oken. Všechny tyto práce udělají za ně. Dalším způsobem jak pomáhají v domácnostech je, že poskytují prověřeného „hodinového manžela“. Jedná se o možnost opravy drobných nedostatků v domácnosti jako je kapající kohoutek, nesplachující toaleta atd. Dále zajišťují odvoz a likvidaci nepotřebných věcí, starého nábytku, koberec či spotřebičů, se kterými si neví rady a které jim zabírají místo.

4.3. Založení a vznik družstva

Obě družstva musela při vzniku splňovat podmínky podle zákona.

Tabulka 1: Základní charakteristika družstva

Podmínka	Obecné	Aksta	Znovoz
Nejnižší počet zakladatelů	5 fyzických osob nebo 2 právnické osoby	5	5
Počet členů aktuální počet členů	Neomezeno	Neomezeno 5	Neomezeno 7
Minimální výše základního kapitálu zapisovaný základní kapitál	50.000,- Kč	50.000,- 50 000,-	50.000,- 60 000,-
Nejnižší možný vklad	Není určen (součet musí být alespoň 50.000,- Kč)	1.000,-	10.000,-

	Obecné	Aksta	Znovoz
Nejvyšší možný vklad	Neomezen	Neomezen	Zde nemáme omezení
Rozsah splacení vkladu při vzniku	Nejméně polovina základního kapitálu	Celý kapitál	Při přijetí za člena družstva
Doba splacení vkladu	Dle stanov	Do 15 dnů ode dne konání ustavující schůze družstva.	Jednorázově při podání přihlášky.
Počet hlasů ke vkladu	Každý člen 1 hlas (stanovy mohou upravit odlišně)	Každý člen 1 hlas.	Člen/hlas
Ručení člena za závazky	Neručí	Neručí	Neručí

	Obecné	Aksta	Znovoz
Předmět činnosti	Podnikání nebo zajišťování hospodářských, sociálních či jiných potřeb	Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona v oboru činnosti – Poskytování služeb pro rodinu a domácnost, – Poskytování služeb osobního charakteru a pro osobní hygienu, – Mimoškolní výchova a vzdělávání, pořádání kurzů, školení, včetně lektorské činnosti, – Provozování kulturních, kulturně-vzdělávacích a zábavních zařízení, pořádání kulturních produkcí, zábav, výstav, veletrhů, přehlídek, prodejních a obdobných akcí, – Velkoobchod a maloobchod.	Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona v oboru činnosti

	Obecné	Aksta	Znovoz
Orgány družstva	Členská schůze, statutární orgán – představenstvo, kontrolní komise (u malého družstva jen členská schůze a předseda)	Členská schůze, statutární orgán – předseda a místopředseda.	Členská schůze, předseda
Zakladatelský dokument	Ustavující schůze	Usnesení ustavující schůze.	Ustavující schůze
Povinnost a výše rezerv	Vytváří se nedělitelný fond již při vzniku, ve výši nejméně 10% základního kapitálu při vzniku, který se ročně doplňuje nejméně o 10 % čistého zisku, a to doby než nedělitelný fond dosáhne částky rovnající se polovině zapisovaného základního kapitálu	Družstvo vytváří od svého vzniku nedělitelný fond ve výši 10% zapisovaného základního kapitálu a tento fond po celou dobu svého trvání doplňuje nejméně o 10% ročního čistého zisku. Družstvo využívá nedělitelný fond ke krytí potřeb vyplývajících z činnosti, která je předmětem jeho podnikání. Nedělitelný fond se nesmí použít za trvání družstva k rozdělení mezi členy.	Nedělitelný fond, sociální fond – ale vzhledem k současné finanční situaci je nulový

Pramen: Vlastní zpracování

Ustavující schůze družstva

Na rozdíl od obchodních společností se k založení družstva **nevyžaduje sepsání společenské smlouvy. Družstvo se zakládá konáním ustavující schůze**, která:

- určí zapisovaný základní kapitál družstva,
- schválí stanovy,
- zvolí orgány družstva (představenstvo a kontrolní komisi).

Před konáním ustavující schůze družstva je potřeba, aby se **nejméně 5 fyzických osob** anebo **alespoň 2 právnické osoby** dohodly na založení družstva. Přípravná fáze založení družstva není zákonem nijak upravena. Obvykle se pro založení družstva vytvoří přípravní výbor (nebo jinak označená skupina aktivistů), který má na starosti organizaci přípravních prací, jako je:

- vytvoření přihlášky do družstva, na základě které se můžou zájemci o členství v družstvu ve stanovené lhůtě do družstva přihlásit
- vytvoření konceptu stanov družstva,
- určení svolavatele ustavující schůze družstva a určení potenciálních členů orgánů družstva a zajištění jejich předběžného souhlasu s volbou do funkcí.

Ustavující schůze družstva se může konat, jestliže bylo podáno dostatečné množství přihlášek. Svolavatel schůze podle přihlášek zjistí uchazeče o členství a notář všechny zájemce o členství zapíše do seznamu členů. Poté svolavatel navrhne předsedajícího schůze a nechá hlasovat přítomné o jeho zvolení. **Členská schůze volí a přijímá usnesení většinou přítomných.** Následně přítomní hlasují a přijímají usnesení o základním kapitálu družstva, stanovách, volbě orgánů družstva a dále i o závazku členů k tomu, že každý z nich složí na účet družstva členský vklad v takové výši, aby součet těchto vkladů dával částku zapisovaného základního kapitálu družstva.

Průběh konání ustavující členské schůze se osvědčuje notářským zápisem, jehož přílohou je seznam členů a výše jednotlivých členských vkladů, k nimž se na ustavující schůzi zavázaly. Notářský zápis musí být pořízen i o usnesení členské schůze o

schválení stanov družstva. Stanovy jsou základním vnitrodružstevním předpisem a plní podobnou funkci jako plní společenská smlouva u obchodních společností.

Stanovy družstva musí obsahovat:

1. firmu a sídlo družstva,
2. předmět podnikání (činnosti),
3. vznik a zánik členství, práva a povinnosti členů k družstvu a družstva k členům,
4. výši základního členského vkladu, popřípadě i výši vstupního vkladu, způsob splacení členských vkladů a vypořádání podílu při zániku členství,
5. orgány družstva a počet jejich členů, délku jejich funkčního období, způsob ustavování, působnost a způsob jejich svolávání a jednání,
6. způsob použití zisku a úhrady případné ztráty,
7. tvorbu a použití nedělitelného fondu,
8. další ustanovení, vyplývá-li to z obchodního zákoníku.

Stanovy mohou určit, že podmínkou členství v družstvu je **pracovní vztah člena k družstvu**. V tomto případě mohou stanovy obsahovat úpravu tohoto vztahu, která nesmí odporovat pracovněprávním předpisům, ledaže by tato úprava byla pro člena výhodnější než pracovněprávní.

Splácení vkladu před vznikem družstva

Výše **minimálního základního kapitálu**, který se zapisuje do obchodního rejstříku při vzniku družstva, činí **50.000,- Kč**, a to bez ohledu na počet zakládajících členů družstva. Zatímco základní kapitál družstva představovaný souhrnem členských vkladů se bude proměňovat v souvislosti se změnami počtu členů, zapisovaný základní kapitál zůstává neměnný (pokud nedojde ke změně stanov), a tedy zapisovaný základní kapitál družstva neposkytuje informaci o aktuálním stavu základního kapitálu družstva.

Minimální vklad zakládajícího člena družstva není stanoven, ale součet vkladů všech zakladatelů musí tvořit 50.000,- Kč. Vklad zakládajícího člena musí být splacen **nejpozději do 15 dnů od konání ustavující schůze** určenému členu představenstva, a to způsobem stanoveným členskou schůzí. Jestliže to stanovy družstva umožňují, může

člen splatit jen tzv. vstupní vklad (část základního členského vkladu) a zbývající část základního členského vkladu musí člen podle zákona splatit do 3 let, jestliže stanovy neurčí kratší lhůtu.

Vklad člena družstva může být jak peněžitý, tak i nepeněžitý. V případě **nepeněžitého vkladu** není zákonem stanoveno, jak se provede ocenění tohoto vkladu, ale způsob ocenění je svěřen stanovám družstva nebo při založení družstva dohodě všech členů družstva. Způsob splacení nepeněžitého vkladu by měl být opět určen ve stanovách družstva. V rozsahu, v jakém stanovy způsob splácení vkladů neurčí, se použije zákonná úprava pro obchodní společnosti popsaná výše (obecně o splacení vkladu a správci vkladu).

Před podáním návrhu na zápis do obchodního rejstříku musí být splacena alespoň polovina zapisovaného základního kapitálu.

Podnikatelské oprávnění družstva

Jestliže je družstvo zakládáno za účelem podnikání, musí představenstvo získat živnostenské či jiné podnikatelské oprávnění. V případě, že činnost může být podle zvláštních předpisů vykonávána jenom fyzickými osobami s oprávněním, zapíše se tato činnost do předmětu podnikání družstva jen, když družstvo prokáže, že tato činnost bude vykonávána pomocí osob, které jsou k tomu oprávněny.

Návrh na zápis družstva do obchodního rejstříku

Návrh na zápis družstva do obchodního rejstříku podává představenstvo a podepisují ho všichni členové představenstva. Podpisy členů představenstva musí být úředně ověřeny. Členové představenstva mohou zmocnit k vypracování a podání návrhu na zápis i jiné osoby, například advokáta a pravost popisů společníků na plné moci musí být rovněž úředně ověřena.

Přílohy k návrhu na zápis družstva do obchodního rejstříku

K návrhu na zápis družstva se dokládají následující přílohy:

- **Doklady o založení**
 - Stejnopis notářského zápisu o ustavující schůzi družstva
 - Stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov
- **Doklady o předmětu podnikání**
 - oprávnění k podnikatelské činnosti (výpis z živnostenského rejstříku)
- **Doklady o sídle**
 - Písemné prohlášení vlastníka prostor, kterým uděluje souhlas k užívání těchto prostor, anebo správce zmocněného k udělení souhlasu s umístěním sídla a zmocnění tohoto správce
 - Výpis z katastru nemovitostí ne starší 3 měsíců
- **Doklady o vkladu**
 - doklad o splacení stanovené části zapisovaného základního kapitálu (výpis z banky)
 - prohlášení správce vkladu
 - doklad o počtu členů družstva
- **Doklady o statutárním orgánu družstva**
 - výpis z rejstříku trestů člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, která je oprávněna jednat jménem člena představenstva ne starší než 3 měsíce (v případě, že se jedná o občana jiného členského státu EU, je potřeba výpis ze státu, kterého je občanem a výpis z rejstříku trestů ČR. V případě, že se jedná o občana jiného státu než je EU, je potřeba výpis ze státu, jehož je občanem a výpis ze států, ve kterých se nepřetržitě alespoň 3 měsíce zdržoval v posledních 3 letech),
 - čestné prohlášení člena představenstva nebo fyzické osoby, která je zástupcem člena představenstva – právnické osoby, která je oprávněná jednat jménem člena představenstva, s úředně ověřeným podpisem o

tom, že je způsobilý k právním úkonům, že splňuje podmínky provozování živnost podle § 6 živnostenského zákona a nenastala u něj skutečnost, jež je překážkou provozování živnosti dle § 8 a splňuje podmínky podle § 381 obchodního zákoníku,

- čestné prohlášené člena představenstva, který je fyzickou osobou, že je členem představenstva s úředně ověřeným podpisem.

- **Doklady do sbírky listin**

- Stejnopis notářského zápisu o ustavující schůzi družstva
- Stejnopis notářského zápisu o rozhodnutí ustavující schůze o schválení stanov
- podpisové vzory členů představenstva

- **Ostatní dokumenty**

- plná moc advokátovi, notáři nebo jinému zástupci (jestliže členové představenstva zmocnily tyto osoby k podání návrhu na zápis s úředně ověřenými podpisy společníků)
- souhlas zapisované fyzické nebo právnické osoby se zápisem do obchodního rejstříku s úředně ověřeným podpisem (v případě, že se v rámci zápisu družstva do obchodního rejstříku zapisují jiné fyzické nebo právnické osoby, musí navrhovatel tento souhlas doložit spolu se souhlasem členů představenstva a kontrolní komise)

Tabulka 2: Srovnání zkoumaných družstev

	Aksta	Znovoz
Zřizovatel	FO	FO
Právní statut	Založení podle obchodního a živnostenského zákona (Fyzická osoba, OSVČ, obchodní společnost, družstvo, občanské sdružení dle občanského zákoníku), u obou případů se jedná o družstvo FO.	
Účel založení	Podnikání spojené s obecně prospěšnou činností	
Znaky SP	Poskytování služeb seniorům	Zaměstnávání převážně většiny tělesně postižených
Motiv založení SP	Forma podnikání, kde nikdo nediktuje, co a jak mají děla a hlavně chuť pomáhat lidem	Možnost zaměstnat vozíčkáře a další znevýhodněné osoby, vytvořit nezávislý zdroj financí pro osobní rozvoj znevýhodněných i pro další rozvoj družstva, získat finanční prostředky
Obchodně podnikatelská funkce	Konkurenceschopná soustavná podnikatelská činnost, jako základ ekonomiky podniku na volném obchodním trhu, přítomnost významného obchodně ekonomického rizika na straně zainteresovaných skupin (rozhodovatelů /podporovatelů/ “stakeholderů”*) Podnikání sociálního podniku je etické a v souladu s platnými právními předpisy.	
Obecně prospěšný cíl	Pomoc lidem v cílové skupině, která časem poroste co do podílu i rozsahu jejich specifických potřeb	Zaměstnání znevýhodněných osob a podpora vozíčkářů Znojemska

	Aksta	Znovoz
Typ SP	Sociální podnik nespecifikovaný	WISE
Účel založení	Vzniká z místních nebo regionálních potřeb založených na humáním přístupu zřizovatelů. Konkurenceschopné soustavné podnikání za účelem zisku s deklarovaným obecně prospěšným cílem. Trojí prospěch (ekonomický, sociální a enviromentální ve vzájemné rovnováze)	Vzniká z místních nebo regionálních potřeb založených na humáním přístupu zřizovatelů. Důraz je kladen na vytvoření udržitelných pracovních míst pro osoby znevýhodněné (nejčastěji zdravotně postižené). Konkurenceschopné soustavné podnikání za účelem zisku s deklarovaným obecně prospěšným cílem. Trojí prospěch (ekonomický, sociální a enviro ve vzájemné rovnováze)
Identifikace spolkového rozměru a vyváženost s podnikatelským.	Nastavení cen za služby není takové jako u komerčních společností. Hlavní cíl není zisk. Spolkový rozměr dosud spíše nahrazen sociálním aspektem podnikání - není v této fázi rozvíjen, ale je potenciál	Zaměstnávání vozíčkářů. Získávání finančních prostředků pro další rozvoj družstva. Spolkový rozměr dán cíli a propojením na sdružení, zatím výrazně převažuje nad podnikatelským - nerovnováha

	Aksta	Znovoz
Financování provozu	Majetek a náklady na financování aktivit podniku jsou hrazeny z vlastní činnosti a z dalších zdrojů, které mohou být peněžní i nepeněžní. Může se jednat o účelové dotace a příspěvky. Cizí (finanční) zdroje majetku mají podobu „najatého“ kapitálu – nikoli vkladu za účelem získání výnosu. Jedná se o tzv. duální roli financí A) spolková - sloužící spolkovému užítku (obecnému)resp. společenskému (veřejnému) užítku a B) v ekonomice podniku - činnosti směřující k naplnění takového zájmu/užitku Zisk se nerozděluje mezi členy, ale reinvestuje se zpět do podniku.	
	Financování aktivit hrazeno z vlastní činnosti.	V současné době nevykazuje zisk
Stakeholdeři	Subjekty zajišťující pečovatelské služby, zákazníci a jejich rodiny, obce a města, kde působí.	Zaměstnanci, Úřad práce, město Znojmo, dodavatelé a odběratelé (zákazníci), SČMVD
Funkce více zdrojového financování	Žádné dotace, pouze tržby od klientů. To, že družstvo nevyužívá klasických dotací na sociální služby (kraj) pocituje jako konkurenční nevýhodu oproti ostatním subjektům (většinou neziskovým)	Tržby z prodeje vlastních výrobků, příspěvky na zaměstnávání OZP z úřadu práce.

Pramen: Vlastní zpracování

Družstva jako jeden z pilířů sociální ekonomie by měla splňovat určité mezinárodní družstevní standardy podle ²ICA. V následující tabulce jsou uvedeny družstevní principy a principy sociálního podniku. Principy jsou velice podobné, to poukazuje právě na to, jak se sociální podniky prolínají s družstvy.

Tabulka 3: Srovnání principů družstev a principů sociálního podniku

Principy družstev	Principy sociálního podniku
1. Otevřené a dobrovolné členství	1. Obecně prospěšný cíl, který je formulován ve stanovách nebo statutu
2. Demokratická kontrola	2. Participace, demokratické rozhodování a sociální kapitál
3. Ekonomická participace členů	3. Specifické financování a použití zisku
4. Autonomie a nezávislost subjektu	4. Nezávislost
5. Vzdělávání, informovanost členů	5. viz bod 2.
6. Spolupráce družstev	6. Nad rámec
7. Zájem o komunitu - družstva vědomě přispívají k rozvoji obce, regionu	7. Místní rozměr

Pramen: Vlastní zpracování podle (24)

² ICA- International Co-operative Alliance

Principy družstev

1. princip: Dobrovolné a otevřené členství: Družstva jsou dobrovolnými organizacemi, otevřenými všem osobám schopným využít jejich služby a ochotným akceptovat odpovědnost plynoucí z tohoto členství, a to bez ohledu na pohlaví, a bez sociální, rasové, politické či náboženské diskriminace.

2. princip: Demokratické (členské) řízení: Družstva jsou demokratickými organizacemi, řízenými svými členy, aktivně participujícími na strategii družstva a na jeho rozhodovacích procesech. Muži a ženy, činní ve volené reprezentaci, skládají účty členské základně. Členové družstva mají primárně rovná volební práva (jeden člen – jeden hlas) a družstvo je demokraticky organizováno na všech úrovních.

3. princip: Ekonomická participace členů: Členové rovně přispívají ke kapitálu svého družstva a demokraticky jej řídí. Alespoň část kapitálu je obvykle ve společném majetku družstva. Členové družstva obvykle dostávají omezené náhrady za upsaný kapitál, pokud je dostávají vůbec a pokud je tento podmínkou členství. Členové umisťují přebytky do vybraných nebo všech následujících užitků: pro rozvoj jejich družstva, nejlépe do zvýšení rezerv, kterých část může být nedělitelná; a to ku prospěchu členů podle podílu jejich účasti v záležitostech družstva; a k podpoře ostatních aktivit schválených členstvem.

4. princip: Autonomie a nezávislost: Družstva jsou autonomní, svépomocné organizace řízené vlastními členy. Uzavírání smluv s jinými organizacemi včetně vlád, nebo zvyšování kapitálu z externích zdrojů, musí být vedeno v rámci demokratického rozhodování členy družstva a podpory družstevní autonomie.

5. princip: Vzdělávání, výcvik a informace: Družstva zajišťují vzdělávání a výcvik svých členů, volené reprezentace, manažerů a zaměstnanců tak, aby mohli efektivně přispívat k rozvoji jejich družstva. Informují širokou veřejnost – zejména mladé lidi a vůdčí osobnosti – o podstatě a výhodách družstevnictví.

6. princip: Kooperace družstev: Družstva prospívají svým členům co nejefektivněji a posilují družstevní hnutí, spolupracujíc společně na úrovni místních, regionálních a mezinárodních struktur.

7. princip: Společenský prospěch: Družstva pracují ku prospěchu (trvale udržitelného) rozvoje svého širšího společenství v rámci politik schválených svými členy.

Principy sociálního podniku

1. princip: Obecně prospěšný cíl, který je formulován ve stanovách nebo statutu:

Sociální podnik je orientovaný na řešení otázek zaměstnanosti, sociálního začleňování a místního rozvoje. Vzniká a rozvíjí se na konceptu tzv. trojího prospěchu – ekonomického, sociálního a environmentálního.

2. princip: Participace, demokratické rozhodování a sociální kapitál: Je posílena role vnitřních a vnějších vztahů sociálního podniku:

a) Vnitřní vztahy sociálního podniku směřují k maximálnímu zapojení členů/pracovníků do rozhodování a k samosprávě.

b) Vnější vztahy s okolím posilují sociální kapitál sociálního podniku a místních společenstev.

3. princip: Specifické financování a použití zisku: Finanční vztahy a hospodaření sociálního podniku jsou podřízeny obecně prospěšnému cíli uvedenému ve stanovách/statutu/zakládací listině. Hospodaření sociálního podniku směřuje k dlouhodobé ekonomické stabilitě a udržitelnosti (interní i externí). Případný zisk z účasti na trhu je používán přednostně pro rozvoj sociálního podniku a/nebo pro naplnění jeho obecně prospěšných cílů. Sociální podnik nese ekonomická rizika.

4. princip: Místní rozměr: Sociální podnik uspokojuje přednostně místní potřeby a využívá přednostně místní zdroje.

Toto srovnání dokazuje souvztažnost sociálních principů s družstevními. Je to dáno již historickým vývojem, který byl velice podobný u vývoje linie družstevnictví a linie spolků. Vznik a vývoj družstevnictví souvisel s vývojem ekonomických a sociálních podmínek života společnosti již od první poloviny 19. století.

Typické pro organizace sociální ekonomiky je vzájemné propojení ekonomické činnosti se sociálními nebo environmentálními cíli; používání postupů či metod práce, které mají významný sociální přínos. Východiskem sociální ekonomiky jsou myšlenky humanismu a solidarity. Hlavní oblasti sociální ekonomiky jsou pracovní integrace, osobní služby nebo místní rozvoj znevýhodněných oblastí.

5 Diskuse

Členská výrobní družstva invalidů (sdružená v SČMVD) plní určitou roli od svého vzniku v letech 1950-1960. Svaz českých a moravských výrobních družstev v současnosti sdružuje zhruba 45 výrobních družstev invalidů, z nichž některá vznikla dávno před rokem 1950, některá až po roce 1990, nová vznikají dosud. Většina z nich je ze své tradice i vzhledem k dostupným nástrojům podpory zaměstnanosti orientována na typ WISE – zaměstnavatele zdravotně postižených (příklad ZNOVOZ). Řada z nich (např. AKSTA) však se orientuje na jiné typy – především služeb, které mají výraznou perspektivu do budoucna.

V podmínkách České republiky, je přístup k integraci zdravotně postižených dosti zaostalý. Vývoj trval několik generací, u kterých se postupně změnil přístup k sociálním podnikům tohoto typu. Lidé se postupně naučili tomu nejcennějšímu a to znalostem a zkušenostem, know-how, potřebným k tomu, aby dílna, provoz, podnik byly schopny spojit produkci schopnou konkurence s poskytováním adekvátních pracovních míst pro handicapované spolupracovníky – jedná se o sociální funkci.

6 Závěr

Sociální podniky mohou mít podle současného právního řádu spoustu forem, družstvo, občanské sdružení, obecně prospěšnou společnost, církevní právnickou osobu, sdružení s ručením omezeným a může tu jít také o osoby samostatně výdělečně činné. Velmi problematickou formou je pro tento účel podnikání pouze forma akciové společnosti.

Z dosavadních zkušeností i z historie je družstvo výhodnější formou tam, kde je silněji zastoupen spolkový rozměr, silná vazba na skupinové nebo lokální či regionální zájmy. Hlavní problém rozvoje sociálních družstev nebude podle mého názoru v legislativě České Republiky, ale ve vnímání sociálních podniků lidmi a společností v kontextu dnešního materiálně zaměřeného pořadí hodnot jejich většiny. Zda je nejlepší formou sociálního podniku družstvo, by mohlo být předmětem dalšího zkoumání.

Nelze jednoznačně říci, která forma je ta pravá, pro každou činnost to může být jiná forma. Konkrétně Aksta není typické družstvo, proto bych navrhovala prozatím jinou formu. V Akstě se dosud kolektivní forma neopírá o spolkový rozměr. Forma družstva by seděla v případě, že by se (postupně) např. někteří ze seniorů (potenciálních nebo stávajících klientů) stali členem družstva, kteří by vnesli do podnikání nějakou inovaci, jakýsi zdroj financí, dobrovolnických prací, svépomoci, tedy i spolkový rozměr. Jako příklad uvedu jistého pána X, který se celý svůj život zabýval vykonáváním právnické praxe. Nějakou dobu již je v důchodu, ale stále má spoustu znalostí a zkušeností ve svém oboru, kterými by mohl pomoci lidem např. formou poradenství či konzultací ve věcech právních. Jako člen družstva by vnesl něco „nového“, určitý zdroj financí z jiné činnosti než je „nošení nákupu“ starým lidem.

U Znovozu si myslím, že forma sociálního družstva je přiměřená. Je zde spolkový rozměr, i když není zdůrazňován. V tomto družstvu se vyskytuje určitý paradox, který spočívá v zaměření na kolektivní potřeby a kooperaci lidí se stejnými zájmy, ale zároveň časté negativní poukazování na problémy, které s lidmi jsou. Což zde není. Převládá zde ta sociální stránka a to v mnohém ovlivňuje chod a vývoj družstva. Největším problémem ZNOVOZU je, že dodnes nedokázali najít rovnováhu mezi podnikatelským a „sociálním“ (spíše vzájemně – obecně prospěšným) aspektem

v zásadě podnikatelského subjektu, který si za tímto účelem založili. Tyto dvě složky by měly být vyvážené, což se ve Znovozu nedaří.

ZNOVOZ má kredit, stačil si vybudovat docela zřetelný sociální kapitál, ale za ním kulhá podnikavost, kvalita, ceny. Za tři roky nebyl schopen vyzdvihnout ani jednu dílnu, která by se stala „dojnou krávou“ ve smyslu marketingového chápání (a to i za cenu, že nebude tak důsledně plnit „sociální“ program).

Ze zkušeností mnoha jiných vyplývá, že v sociálních družstvech nebo sociálních podnicích všeobecně by měly být buď (obrazně) „dva tahouni“ s tím, že jeden bude zajišťovat podnikatelskou finanční a obchodní činnost a ten druhý, který se bude více věnovat sociální složce podniku, zaměstnancům, jejich podpoře atd. Jen výjimečně je schopen jediný člověk (ovlivněný svým osobním pohledem, zkušenostmi a prostředím) pohlížet na obě stránky s určitým odstupem a bude schopen nenechat přespříliš převážít jednu ze dvou složek ve svém rozhodování.

Podnikání je jen jedno – založené na soutěži s konkurencí, překonávání překážek, inovaci, budování vztahů a důvěry, je tedy základem – na němž lze budovat a rozvíjet sociální misi.

Legislativní ukotvení z oblasti sociální ekonomiky neexistuje a to z jednoho prostého důvodu, že jednoduše žádná, v současnosti dostupná, právní úprava neuvádí pojmy z této oblasti. Právní řád se na subjekty sociální ekonomiky dívá jako na podnikatelské subjekty. Subjekty zaměstnávající znevýhodněné osoby na trhu práce, ale zahrneme-li k této skupině také družstva (z právního pohledu), která patří asi mezi nejvýznamnější subjekty sociální ekonomiky, tak je legislativní ukotvení výrazně čitelnější.

7 Summary

Social enterprises may have under current law many forms, team, civic associations, charities, religious corporations, associations with limited liability and can also go there for the person on the self-employed. Very onerous form for this purpose only form of business corporation.

The experience from history is a better form of team where it is strongly represented in the federal dimension, strong ties to the group or the local or regional interests. The main issue in the development of social cooperatives will, in my opinion, legislation in the Czech Republic, but in the perception of social business people and companies in the context of today's material focused most of their value systems. Whether the best form of social enterprise team would be subject to further examination. Not clearly say which form is the one for each activity it may be a different form. Specifically AKSTA is not a typical team, so I proposed yet another form. In AKSTA is still not supported by the collective form of federal dimension. Study team would sit in the event that would (gradually) as some of the older people (potential or existing clients) become a member of the team who brought the business into an innovation, some source of finance, volunteer work, self-help, including federal dimension. An example is a certain Mr X, who all his life engaged in the exercise of legal practice. For some time already retired, but still has a lot of knowledge and experience in their field, which could help people through such advice or consultation in legal matters. As a team member would have brought some "new", the source of funds from activities other than "buy wearing" old people.

For Znovoz think it is a form of social cooperatives are federal adequate. Is ther dimension, although not emphasized. The team appears a paradox that is the focus on cooperation and collective needs of people with similar interests, but often negative remittance to the challenges that human beings are. Which is not here. Prevails here that the social page, and in many ways affects the operation and development of cooperatives. The biggest problem is in ZNOVOZ that still failed to find a balance between business and "social" (rather each other - a non-profit) aspect, in principle, business entity, which he founded for this purpose. These two components should be balanced, which is in Znovoz fail.

ZNOVOZ has a credit, he could build a quite distinct social capital, but as it limps entrepreneurship, quality and price. In three years, was unable to highlight or a workshop, which would become a "cash cow" for the purposes of marketing understanding (and even at the price that will not be so consistently perform "social" program).

The experience of many other shows that in social cooperatives and social enterprises in general, should be either (figuratively) "two-horse" in that one will provide business and financial business and the other one, who will devote more social component of business employees to support them, etc. Only in exceptional cases can a single person (influenced by his personal view, experience and environment) to look at the two sites with a time lag and be able to leave too much to outweigh one of the two components in their decision making.

Entrepreneurship is just one - based on competitive markets, overcome obstacles, innovation, building relationships and trust is essential - on which to build and develop a social mission.

Legislative anchored in the social economy, and there's one simple reason that no simple, currently available, legislation is not the concepts in this field. Legal Regulations on the bodls of the social economy looks like on business entities. Employers of disadvantaged persons in the labor market, but will if this group also teams (from a legal point of view), which is probably the most important actors of the social economy, it is much easier to read legislative anchor.

Literatura

1. NOVOTNÝ, V. Sociální ekonomie a sociální podnikání jako nástroje politiky zaměstnanosti. *Britské listy* 23. 2. 2006. [online] [citováno dne 16.10.2009] Dostupné na Internetu: <<http://www.blisty.cz/art/27178.html>>
2. PEARCE, D.W. a kol. *Slovník moderní ekonomie*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 549 s. ISBN 8085605422
3. RÝPAR, F. <http://www.blisty.cz/art/27178.html> (citováno dne 16.10.2009)
4. JÚNGER, J., DURDA, L. *Knihovnička projektu Podnikání v sociální ekonomice 1*, Moravská expedice, 2008. 38 s. ISBN 80-86511-30-8
5. HUNČOVÁ M. *Knihovnička projektu Podnikání v sociální ekonomice 7*, Moravská expedice, 2008. 42 s. ISBN 80-86511-31-6
6. NOVOTNÝ, V. *Knihovnička projektu Podnikání v sociální ekonomice 3*, Moravská expedice, 2008. 33 s. ISBN 80-86511-29-4
7. RYCHTÁŘ, K. *Knihovnička projektu Podnikání v sociální ekonomice 5*, Moravská expedice, 2008. 37 s. ISBN 80-86511-31-6
8. *Sociální ekonomika a sociální družstvo*. [online] [citováno dne 12.10.2009] Dostupné na Internetu: < <http://www.scmvd.cz/socpodnik.html>>
9. VALIGUROVÁ, V. *Knihovnička projektu Podnikání v sociální ekonomice 4*, Moravská expedice, 2008, ISBN 80-86511-30-8, s. 42
10. *Slovník pojmů* [online] [citováno dne 15. 10.2009] Dostupné na Internetu <<http://www.socialni-ekonomika.cz/se-index.php?id=257>>
11. *Sociální ekonomie a sociální firmy* [online] [citováno dne 11. 10.2009] Dostupné na Internetu: <<http://www.socialnifirmy.cz/index.php?action=main&subject=13&lang=cz>>
12. FRANCOVÁ, P. <http://www.socialni-ekonomika.cz/se-index.php?id=97> (citováno dne 14.10.2009)
13. ŠAGÁTOVÁ, J. <http://www.socialni-ekonomika.cz/se-index.php?id=97> (citováno dne 14.10.2009)
14. MESZAROSE, P. <http://www.socialni-ekonomika.cz/se-index.php?id=97> (citováno dne 14.10.2009)

15. *Optimální systém podpory sociálních podniků a družstev v nejkritičtější fázi jejich vzniku a prvotního rozvoje - Aftercare v sociálním podnikání* [online] [citováno dne 16. 1.2010] Dostupné na Internetu <<http://www.esfcr.cz/projekty/optimalni-system-podpory-socialnich-podniku-a-druzstev-v>>
16. ŠŤASTNÁ, J. <http://www.socialni-ekonomika.cz/se-index.php?id=97> (citováno dne 15.11.2009)
17. WEI-SKILLERN, J., JAMES, E. A., LEONARD, H. *Podnikání v sociální oblasti*, Svazek 13, 2007. 407 s.
18. DOHNALOVÁ, M., *Sociální ekonomika v evropském kontextu*, Akademické nakladatelství CERM: NAUMA, 2006. ISBN 80-7204-428-1, 314 s.
19. <http://business.center.cz/business/pravo/formypodn/druzstvo/shrnuti.asp>
20. Bílá kniha
21. interní zdroje SČMVD, V Praze, dne 3.11.2009
22. http://www.deep.cz/viewpage.php?page_id=3
23. *Sociální podnik družstevního typu*. SČMVD 9.2.2004 [online] [citováno dne 15.10.2009] Dostupné na Internetu:
<<http://www.scmvd.cz/download/DIGESTUSaCeskarepublika.doc>>
24. přednáška Mgr. Svobody na EF JU